

EXPOSICIÓ AL CCCB

JGBALLARD

AUTÒPSIA DEL NOU MIL·LENNI

COMISSARI

Jordi Costa

DATES

22 de juliol – 2 de novembre 2008

ASSESSOR

Marcial Souto

ESPAI

Sala 2

PRODUCCIÓ

Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB)

DISSENY

Dani Freixas - Varis Arquitectes, amb la col·laboració de Pep Anglí

COORDINACIÓ

Miquel Nogués

JGBALLARD

AUTÒPSIA DEL NOU MIL·LENNI

El CCCB presenta l'exposició **JG Ballard. Autòpsia del nou mil·lenni** del 22 de juliol al 2 de novembre del 2008. Una mostra dedicada a l'escriptor anglès que amb les seves novel·les i contes és considerat una de les veus més essencials i intel·ligents de la ficció contemporània.

L'obra literària de James Graham Ballard (Xangai, 1930), paradigma de l'escriptor de culte, fa temps que ens avança i dissectiona l'univers en què ara mateix vivim. La seva imaginació visionària va créixer en els àmbits de la ciència ficció onírica i subjectiva per acabar abraçant un asèptic hiperrealisme: en el fons, sempre ha parlat del mateix, de les claus de la contemporaneïtat i de les patologies del nostre futur immediat, com si estigués efectuant l'autòpsia d'un futur que ha nascut mort.

J. G. Ballard ha construït una obra puntuada per temes recurrents i símbols obsessius que desxifra el present i proposa plausibles visions del futur. Aquesta exposició vol ser un recorregut a través de l'univers creatiu de Ballard: els seus temes i obsessions, la dissecció que fa de la contemporaneïtat, les empremtes de la trajectòria vital en la seva obra de ficció, els referents artístics i literaris i les seves intuïcions, precises i desencantades, d'una vida futura regida pels conceptes de l'antiutopia asèptica i la catàstrofe.

Per introduir el visitant en l'univers ballardià l'exposició recorre a suports molt diversos: instal·lacions escenogràfiques, instal·lacions audiovisuals, la biblioteca completa de Ballard, obres d'artistes ballardians i documentació diversa.

La mostra **JG Ballard. Autòpsia del nou mil·lenni** coincideix en el temps amb la nova edició de la Festa Internacional de la Literatura **Kosmopolis 08**. És per aquesta raó que el festival la incorpora en el seu programa i dedica un monogràfic a Ballard.

K08 proposa dues sessions sobre l'obra de l'autor britànic i la seva influència en l'imaginari cultural contemporani. La primera sessió s'ocupa de la influència de l'obra ballardiana en l'àmbit hispànic. La segona, centrada en el món anglosaxó, planteja un diàleg sobre les diverses formes en què la literatura de Ballard ha trobat ressò a les noves generacions d'escriptors capaces de reconèixer la dimensió visionària de la seva obra. Participants: Paco Porrúa, Marcial Souto, Marta Peirano, Toby Litt, Bruce Sterling, Agustín Fernández Mallo i V. Vale.

D'altra banda, la secció Canal Alfa de Kosmopolis, dedicada a la producció audiovisual inspirada en la literatura, també programa un apartat a l'escriptor.

RECORREGUT DE L'EXPOSICIÓ

CREDO

La revista francesa *Science Fiction*, editada per Daniel Riche, va encarregar a J. G. Ballard un text en què es resumís el seu credo personal i artístic. El resultat, publicat en el número de gener de 1984 de la revista, fou "What I Believe", tota una poètica ballardiana que sintetitza les obsessions de l'autor i la capacitat de la seva escriptura per desxifrar les claus secretes del món contemporani, com també la seva inquietant lògica evolutiva. La versió canònica del text en llengua anglesa va aparèixer en el número 8 de la revista britànica *Interzone*, corresponent a l'estiu de 1984. Aquests són alguns extractes del seu credo:

"Crec en la impossibilitat de l'existència, en l'humor de les muntanyes, en l'absurditat de l'electromagnetisme, en la farsa de la geometria, en la crueltat de l'aritmètica, en la intenció mortífera de la lògica.

Crec en la inexistència del passat, en la mort del futur i en les infinites possibilitats del present.

Crec en les olors corporals de la princesa Di.

Crec en els propers cinc minuts.

Crec en l'angoixa, en la psicosi i en la desesperació.

Crec en la mort de les emocions i en el triomf de la imaginació.

Crec en Tòquio, Benidorm, La Grande Motte, Wake Island, Eniwetok, Dealey Plaza."

J. G. Ballard

DE XANGAI A SHEPPERTON

Malgrat el seu caràcter fantàstic, l'obra literària de J. G. Ballard conté un repertori d'imatges i obsessions estretament lligat a la seva trajectòria biogràfica. Aquestes experiències, viscudes de tan jove, van marcar la seva visió del món i van trobar en la posterior obra literària una particular forma de sublimació.

Fill del químic i empresari tèxtil James Ballard (1902-1967) i d'Edna Ballard (1905-1999), J. G. Ballard va néixer a l'Hospital General de Xangai el 15 de novembre de 1930 i va viure els primers anys en l'acomodat entorn de la colònia internacional situada a l'oest de la ciutat. La invasió japonesa de 1937 i l'esclat de la Segona Guerra Mundial van posar punt i final a la, fins aleshores, plàcida vida d'una comunitat britànica que regia la seva quotidianitat sota el signe de la nostàlgia per la societat victoriana. Entre març de 1943 i agost de 1945, la família Ballard fou reclosa en el camp d'internament de Lunghua.

En les obres semiautobiogràfiques, com *L'imperi del sol* (adaptada al cinema per Steven Spielberg) i *La bondat de les dones*, l'escriptor ha revelat l'origen de moltes de les obsessions que recorren la seva obra: la bomba atòmica sobre Nagasaki, l'adaptació a la vida en un camp de concentració i les successives morts que han puntuat la seva trajectòria biogràfica –víctimes dels bombardejos en carrers de Xangai, el soldat xinès assassinat per japonesos en una estació de tren, el primer cadàver disseccionat en els anys d'estudiant de medicina, el pilot turc presumptament mort durant els anys com a pilot en una base canadenc, la mort prematura de la seva dona, la mort d'un amic pròxim...– tenen el seu correlat en algunes de les escenes més xocants de l'obra literària d'aquest autor.

La creació del seu univers imaginari té com a epicentre el lloc de residència a Shepperton, completament allunyat dels cenacles literaris i de l'efervescent vida cultural londinenca: un territori que l'escriptor no considera com a suburbi desangelat sinó com a espai màgic amb una llum interior que pot ser alliberada a través de la imaginació, tal com queda il·lustrat a la novel·la *Companyia de somnis il·limitada*.

PAISATGES DE SOMNI

Els anys de formació de J. G. Ballard van estar marcats per l'intent de conciliar la incipient vocació literària amb l'articulació d'una veu pròpia. Les preses de contacte successives que va tenir amb la psicoanàlisi i la pintura surrealista van obrir la porta a la construcció d'una identitat artística totalment distintiva i irrepètible. Als seus ulls, les exploracions del subconscient proposades des dels àmbits de la ciència i l'art oferien la lectura més precisa de l'esperit de l'època i havien pronosticat alguns dels camins més obscurs del segle XX. En els paisatges onírics i desolats del surrealisme, Ballard va reconèixer les imatges del seu propi món interior. La seva escriptura no solament recrea moltes visions del surrealisme, sinó que en reproduïx algunes de les estratègies estètiques –superposicions, miratges, falses perspectives, mutacions– per desvelar l'estructura profunda de la realitat.

L'ESPAI INTERIOR

Després de descobrir la ciència ficció com a lector durant els anys que va passar al Canadà, on va ser pilot de la RAF (1953-54), J. G. Ballard va trobar en el gènere el marc idoni per a la creació literària. Des del començament, aquesta irrupció en el medi va suposar una ruptura tant amb la tradició com amb els corrents dominants del moment. Enfront de l'optimisme tecnològic i la seducció per l'exploració de l'espai exterior dels seus contemporanis, Ballard va contraposar-hi la immersió en l'espai interior.

Ballard va teoritzar la seva singular aportació al gènere de la ciència ficció en un article publicat l'any 1962 a la revista *New Worlds*: "Per on es va a l'espai interior?", que va marcar un punt d'inflexió en l'evolució del gènere, però les conseqüències no es van notar fins molt temps després. Amb la seva teoria de l'Espai Interior, Ballard es distanciava de la ciència ficció precedent i de molts dels seus companys de generació, i esbossava la direcció futura del gènere. Ballard va conquerir un nou territori per al gènere, subratllant el paper de la ciència ficció com a mirall del present i com a eina d'autoindagació.

ZONA DE CATÀSTROFE

La idea de la catàstrofe travessa l'obra de Ballard de principi a fi, tot i que té l'expressió màxima en obres com *El món submergit* o *La sequera*. El característic personatge ballardià no actua davant de la catàstrofe com el personatge d'una pel·lícula catastrofista dels setanta. Lluny d'intentar restablir l'ordre, el personatge ballardià percep el cataclisme com un focus d'atracció i es mostra disposat a acceptar les regles que aquesta nova realitat li imposa, encara que això suposi renunciar a la pròpia identitat, al seny i, inevitablement, a la supervivència. En el procés, el personatge ballardià descobrirà algunes veritats ocultes sobre si mateix. El que està en joc no és tant l'autodestrucció, sinó la seducció del canvi i el tortuós camí cap a la plenitud psicològica.

La idea procedeix de Joseph Conrad i, en mans de Ballard, es converteix en el fonament de la seva particular concepció de la ciència ficció: una literatura que ens ha de parlar de canvis mentals radicals, de transformacions en la percepció medul·lars... en definitiva, de la incessant evolució de l'espai interior.

TECNOLOGIA I PORNOGRAFIA

La trajectòria de J. G. Ballard entra en un estat de canvi febril a la meitat dels anys seixanta, després de la mort prematura de la seva esposa, Mary Ballard, a causa d'una pneumònia a Sant Joan (Alacant). El tradicional interès de l'escriptor per les avantguardes i la literatura experimental intoxica completament la seva escriptura, que esclata en una aposta radical per la fragmentació, el llenguatge tècnic i el gust pels elements abstractes. El relat *The Terminal Beach (Platja terminal)* (1964) obre un camí que els posteriors llibres *The Atrocity Exhibition (L'exhibició d'atrocitats)* (1969) i *Crash* (1973) portaran al límit. L'autor centra la mirada en una contemporaneïtat marcada per la mort de l'afecte i el relleu del paisatge físic per un paisatge mediàtic on realitat i ficció es confonen. En clau més clàssica, *Gratacels* (1974), *L'illa de ciment* (1975), *The Unlimited Dream Company (Companyia de somnis il·limitada)* (1979) i *Hello America (Hola Amèrica)* (1981) continuaran desenvolupant aquesta visió d'un segle XX especialment psicopatològic, en què la imatgeria pornogràfica, el fetitxisme tecnològic i les arquitectures deshumanitzades conflueixen en una cosmologia traumàtica.

ASÈPSIA I NEOBARBÀRIE

Resulta significatiu –i summament inquietant– que la literatura de J. G. Ballard hagi passat de la ciència ficció al registre realista sense abandonar els seus temes rectoris. L'últim tram en l'obra narrativa de Ballard –inaugurat amb la novel·la curta *Running Wild (Fúria ferotge)* (1988) i, de moment, tancat amb *Kingdom Come* (2006)– recorre les asèptiques arquitectures de les comunitats tancades, les zones residencials, els parcs tecnològics, les ciutats de vacances i els centres comercials per estendre el diagnòstic terminal d'una humanitat desconnectada dels seus instints primaris. Segons l'escriptor, només les injeccions de violència poden trencar la letargia i possibilitar una nova utopia.

BIBLIOTECA BALLARD

En aquest punt, l'exposició mostra les primeres edicions en anglès dels 42 llibres escrits per Ballard i permet consultar les edicions modernes publicades en castellà.

The Wind from Nowhere. Berkeley, Nova York, 1962
The Voices of Time. Berkeley, Nova York, 1962
Billeium. Berkeley, Nova York, 1962
The Drowned World. Gollancz, Londres, 1963
Passport to Eternity. Berkeley, Nova York, 1963
The Terminal Beach. Victor Gollancz Ltd., 1964
The Burning World. Berkeley, Nova York, 1964
The Drought. Jonathan Cape, Londres, 1965
The Four-Dimensional Nightmare. Victor Gollancz Ltd., Londres, 1963
The Cristal World. Jonathan Cape, Londres, 1966
The Impossible Man. Berkeley, Nova York, 1966
The Voices of Time. Berkeley, Nova York, 1966
The Terminal Beach. Penguin, Londres, 1966
The Disaster Area. Jonathan Cape, Londres, 1967
The Overloaded Man. Panther, Londres, 1967
The Atrocity Exhibition. Jonathan Cape, Londres, 1970
The Inner Landscape. Paperback Library, Nova York, 1971
Chronopolis and other stories. Putnam, Nova York, 1972
Love & Napalm: Export U.S.A. Grove Press, Nova York, 1972
Vermilion Sands. Jonathan Cape, Londres, 1973
Crash. Jonathan Cape, Londres, 1973
Concrete Island. Farrar, Jonathan Cape, Londres, 1974
High-Rise. Jonathan Cape, Londres, 1975
Low-Flying Aircraft. Jonathan Cape, Londres, 1976
The Unlimited Dream Company. Jonathan Cape, Londres, 1979
Hello America. Jonathan Cape, Londres, 1981
News from the Sun. Interzone, Londres, 1982
Myths of the Near Future. Jonathan Cape, Londres, 1982
Empire of the Sun. Gollancz, Londres, 1984
The Day of Forever. Gollancz, Londres, 1986
The Day of Creation. Gollancz, Londres, 1987
Running Wild. Jonathan Cape, Londres, 1988
War Fever. Collins, Londres, 1990
The Kindness of Women. Farrar, Strauss & Giroux, Nova York, 1991
Rushing to Paradise. Flamingo, Londres, 1996
Cocaine Nights. Flamingo, Londres, 1996
A User's Guide to the Millennium. Picador, Nova York, 1996
Super-Cannes. Flamingo, Londres, 2000
JG Ballard. The Complete Short Stories. Flamingo, Londres, 2001
Millennium People. Flamingo, Londres, 2003
Kingdom Come. Fourth Estate, Londres, 2006
Miracles of Life. Shanghai to Shepperton. An Autobiography. Fourth Estate, Londres, 2008

ART BALLARDIÀ

L'obra de Ballard és, encara, un discurs obert que pot oferir moltes revelacions als lectors.

D'una banda, Ballard funciona com un oracle que no deixa de donar la raó dia rere dia.

De l'altra, l'autor irradia una enorme influència sobre els creadors de tota índole i disciplina (del cinema fantàstic a la música industrial).

J. G. Ballard forma part del reduït grup de creadors capaços d'inspirar un adjectiu. El Collins English Dictionary defineix l'adjectiu *ballardià* com a: "1. Referent a James Graham Ballard (J. G. Ballard; nascut el 1930), novel·lista britànic, o a la seva obra. (2) Que s'assembla o suggereix les condicions descrites als relats o novel·les de Ballard, esp. la modernitat distòpica, els desoladors paisatges creats per l'home i els efectes psicològics del desenvolupament tecnològic, social o ambiental".

Des dels àmbits més diferents de la creació són cada vegada més nombrosos els artistes que accepten l'adjectiu com a distintiu d'honor. Identificar-se com a ballardià suposa formar part d'un expansiu cercle d'iniciats, conscient del paper central que desenvolupa aquest autor aliè a etiquetes i resistent a qualsevol intent de classificació.

En aquest punt la mostra ens submergeix en l'obra de diversos autors que han merescut l'adjectiu de ballardià: Ana Barrado, Ann Lislegaard, Michelle Lord i artistes que realitzen pel·lícules domèstiques amb els mòbils.